

партії Волинської області, яка впродовж 1944-1946 рр. самостійно виготовляла псевдо-повстанські листівки з погрозами для власного життя, для того аби покинути небезпечну для життя роботу в бунтівній області [6, арк.4].

Тривале протистояння радянської влади та націоналістів Волині мало значний вплив на демографію краю, його соціальну структуру. Монопартійна політична система, яка впроваджувалась в суспільні відносини, не передбачала плюралізму думок, світоглядів та ідеологій, що визначило долю націоналістичного підпілля Волині. Це протистояння торкнулося широких верств населення регіону та сповільнило процес повоєнного відтворення населення на цих теренах.

Джерела та література

1. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. У двох книгах. Книга перша. – Київ, Либідь-Військо України, 1994.
2. Винниченко І. І. Україна 1920-1980-х: Депортації, заслання, вислання. – Київ: Рада, 1994.
3. Вронська Т.В. Упокоєння страхом: сімейне заручництво у каральній практиці радянської влади (1917-1953 рр.) – Київ, Темпора, 2013.
4. С. Синоук, В. Ханас. Антонівці // Тернопільський енциклопедичний словник / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль: видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004–2010. — Т. 1–4. — Т. 1: А-Й. — 2004.
5. Сорока Ю.М. Населення західноукраїнських земель: депортації, переселення, мобілізації, міграції (1939-1950-ті роки). – Київ, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007.
6. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі-ЦДАГО України), ф.1, оп.23, спр.181.
7. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.889.
8. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.925.
9. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.1700.
10. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.4198.
11. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.4955.
12. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.4964.
13. ЦДАГО України, ф.1, оп.23, спр.4968.
14. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.rusarchives.ru/evants/exhibitions/oyu/57.shtml>

УДК37(091)(477.81),,1939/1958”

Т. Сорочинська

СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ РІВНЕНЩИНИ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Стаття присвячена шляхам розвитку системи народної освіти в контексті суспільно-політичних змін західноукраїнського регіону. Автор розглядає становлення й розвиток загальноосвітньої парадигми радянської доби. Особлива увага приділяється основним аспектам професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя педагогічних закладів Рівненщини повоєнного періоду.

Ключові слова: система народної освіти, педагогічні заклади, професійно-педагогічна підготовка, радянський учитель.

This article is devoted to the ways of development of public education in the context of social and political change western region. The author examines the formation and development of a comprehensive paradigm of the Soviet era. Special attention is paid to the basic aspects of vocational teacher training future teachers educational establishments of Rivne.

Keywords: system of public education, vocational and teacher training reform, teacher training institutions, the Soviet teacher.

У сучасних умовах розвитку української держави проблеми підготовки кваліфікованих конкурентноспроможних фахівців набувають все більшої актуальності. Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом учителя, його загальною та професійною культурою. Відтак реалії сьогодення ставлять нові вимоги до педагога, потребують постійного самовдосконалення та творчого пошуку. На зміну інертності, пасивності, консерватизму приходить інноваційність. Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. У цьому аспекті теоретично важливим і практично необхідним є дослідження професійної підготовки майбутніх учителів навчально-освітніх закладів Рівненщини часу корінних соціально-економічних і політичних перетворень 1939-1958 рр. Відтак, метою статті постає аналіз основних змістових аспектів професійної підготовки педагогів у контексті реорганізації педагогічних закладів повоєнного періоду.

Установлення якісно нової радянської системи освіти в краї було пов'язано зі зміною політичного статусу Західної України. Важливою її складовою була педагогічна, перед якою поставало завдання не лише забезпечити високий професійний рівень майбутнього вчителя, а й підготувати його до виконання функцій вихователя учнів.

Зауважимо, нова радянська педагогіка на Рівненщині, народжувалася в умовах боротьби старої (польської) педагогіки і нової (радянської) моделі. Адже за Польщі школа була найважливішим чинником виховання національних меншин через призму польської культури. Навчально-виховний процес освітніх закладів був „...пройнятий польським патріотизмом і католицькою релігією”. Учитель був людиною релігійною, відданим без застереження службі Польщі та її обороноздатності, був живим прикладом польської культури”[1, с.185]. Натомість, радянську освітню модель характеризувала яскраво виражена соціалістична спрямованість у роботі освітніх закладів: звільнення від впливу церкви, послідовний зв'язок навчання й виховання з життям [6, с.70].

Суттєвим є те, що вперше радянська держава не тільки гарантувала безкоштовність усіх видів освіти, а й подавала переважній більшості тих, що навчалися, матеріальну допомогу у вигляді безкоштовного утримання в школах-інтернатах дітей з менш забезпечених сімей; матеріальної допомоги учням загальноосвітніх шкіл, які потребували допомоги; безкоштовного утримання учнів професійних навчальних закладів; виплати державних стипендій учням середніх спеціальних та студентам вищих навчальних закладів.

У повоєнний період для забезпечення Рівненщини вчительськими кадрами було відкрито три педагогічні училища – в Острозі, Костополі та Дубно. Освітні заклади здійснювали підготовку молодого спеціаліста початкової освітньої ланки школи.

У цілому ж в основі роботи всіх навчально-освітніх закладів країни – від початкової до вищої – лежала єдина мета: підготовка всебічно розвинутих, активних будівників комуністичного суспільства, яка спрямовувала діяльність усієї системи освіти і кожної її ланки. Єдність системи народної освіти та наступність усіх типів навчальних закладів забезпечувала можливість переходу від нижчих ступенів навчання до вищих і забезпечувалася: спільністю принципів організації навчально-виховного процесу; єдиним змістом та рівнем загальної освіти на всій території СРСР з урахуванням національних особливостей населення [6, с.66]. Власне кажучи, ця особливість змінила місце початкової школи в системі народної освіти повоєнного періоду. Не лише зросло її значення як підготовчого ступеня до наступного навчання, а й наслідком цього було якісне удосконалення усієї її роботи.

Перед викладацькими колективами закладів освіти Рівненщини стояло завдання – „...виховати нову армію педагогічного учительського персоналу, тісно зв'язаного з партією, з її ідеями, пройнятого духом комунізму” [9, с.530] та систематично, неухильно і наполегливо дбати про піднесення духовного рівня учителя, про його всебічний розвиток і матеріальний добробут.

Наукова розробка проблеми змісту професійно-педагогічної підготовки вчителя педагогічних закладів Рівненщини повоєнного періоду включає наступні складові компоненти: дидактичний (розуміння майбутнім спеціалістом сутності процесу навчання та змісту освіти; засвоєння знань, умінь і навичок, формування переконань, удосконалення методів навчання та виховання); психолого-особистісний (формування психолого-особистісної характеристики майбутнього радянського вчителя – розробка проблеми всебічного розвитку особистості); організаційний (формування організаційних здібностей).

Дидактичний компонент. Педагогічний процес діє як єдина цілісна система, в якій гармонійно переплетені процеси виховання, навчання та розвитку разом із різноманітним форм, методів, зв'язків, ситуацій і умов їх реалізації та перебігу. З перших років організації радянської школи почала складатися нова, радянська дидактика, яка покликана була визначити зміст навчання, його методи і організацію з урахуванням мети комуністичного виховання. Адже „...мета створює внутрішній зв'язок між усіма предметами, між усіма методами” [9, с.196]. І успішне виховання можливе лише тоді, коли педагоги всебічно знають виховне

середовище, враховують різні фактори, які впливають на формування особистості, забезпечують свідому участь вихованців у суспільній праці, спрямовують їх розвиток через саме життя.

У складному і динамічному виховному процесі вчителю доводилося розв'язувати типові й оригінальні педагогічні завдання, успіх, сила і характер впливу яких залежав від професійно-педагогічної підготовленості вчителя, його вміння користуватися широким арсеналом методів навчання та виховання. „Бути добрим радянським педагогом – означало обов'язково володіти (посеред інших ознак) загальними методами навчання”, тобто: вмінням показати найістотніше в предметі чи явищі; володіючи методом аналізу і синтезу, вести учня від конкретного до загального; перетворювати знання в знаряддя розвитку; навчити застосовувати набуті знання на практиці [9, с. 161].

Правильна комбінація методів навчання учителем забезпечувала єдність теорії і практики. Відтак, першочерговим завданням педагогічних колективів училищ Рівненщини було не лише розглядати методи навчання як певні способи цілеспрямованої реалізації процесу навчання, а й навчити майбутнього вчителя знаходити оптимальний вибір методів навчання для застосування їх у своїй практичній діяльності. Про що свідчать архівні джерела, які наглядно демонструють кількість проведення відкритих уроків для спостережень слухачам других курсів педагогічних закладів Рівненщини. Зокрема, в річному звіті 1945-1946 н. р. Острозького педучилища зазначено, що під час спостережницької практики (яка проходила у початковій школі училища) було проведено 102 відкритих уроки з подальшим обговоренням їх учителями-методистами [3, арк.11].

Засвоєння майбутнім учителем методів навчання було рубежем його професіоналізації і з цього починалося його професійне розуміння своєї подальшої роботи в школі. Адже, метод є обов'язковим вивом діяльності вчителя і учнів. З боку вчителя – це різноманітні спроби, які допомагають учням засвоїти програмовий матеріал, сприяють активізації навчального процесу; з боку учнів – це відбиття глибинного процесу – засвоєння знань, формування умінь і навичок.

У питанні „як учити” вчені-педагоги того часу виділяли дві сторони: знання дитини і розуміння методу – „...як цій дитині передати знання, як до неї підійти, як її по-комуністичному виховати” [9, с.196]. Тому, методи навчання неодмінно входили у сферу педагогічної майстерності радянського вчителя, його педагогічного мистецтва.

У 50-х роках класифікація методів, унаслідок досліджень учених-дидактів і опори на передову практику вчителів, стала розгалужуватися, оскільки досвід потребував від учителів урізноманітнення підходів. Хоча не було спеціальної програми, де передбачалася б система теоретичних і практичних заходів, спрямованих на вдосконалення уроку. Відтак, ефективність проведення уроку та результативність діяльності педагога цілком залежала від його педагогічних здібностей. Зауважимо, що зібраний нами прагматичний матеріал (спогади випускників 1947-1949 рр. Рівненського вчительського інституту Петришиної Л. К., Савлюк Н.С.; випускника 1947-1949 рр. Костопільського педучилища Лебедюка Н. С., Острозького педучилища 1954 –1955 рр. Лернера М.Я.) засвідчує, що освітній пильно стежили за розвитком педагогічної науки, досягненнями тогочасних методів викладання у школі, досвідом колег своєї та союзних республік.

Психолого-особистісний компонент. Учитель – це людина, яка формує майбутнє – фактор цього майбутнього, а не лише продукт минулого і сучасного [9, с. 530]. Отже „...у вихованні все має ґрунтуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила витікає лише з живого дерева людської особистості... Тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна сформувати характер. Причини такого морального магнетизму сховані глибоко в природі людини”, – вважав К. Д. Ушинський [8].

Основою становлення майбутнього професіонала педагогічної справи в радянському суспільстві була ідейно-політична спрямованість виховання, ядром якого стала *комуністична ідейність*. Вона виявлялася у марксистсько-ленінському світогляді, безмежній відданості справі комунізму, стійкості і непохитності у боротьбі за інтереси трудящих, непримиренному ставленні до чужої, ворожої ідеології.

Студент педагогічних училищ Рівненщини був полум'яним патріотом своєї Батьківщини, войовничим атеїстом, активним борцем проти всіх і всяких пережитків минулого. Він був свідомістю свого високого громадського обов'язку, ленінською принциповістю, комуністичним ставленням до праці, колективізмом, гуманізмом, оптимізмом, чесністю, правдивістю, моральною чистотою, безкорисливістю, скромністю, наполегливістю у досягненні мети, організованістю, вимогливістю до себе та до інших людей, нетерпимістю до будь-яких порушень правил і норм комуністичної моралі [3, арк.14]. Він зобов'язаний був щоденно приймати участь у політмасовій роботі (тематичних щотижневих політінформаціях, проводити агітаційну роботу), в політгуртках (приміром, по вивченню книги „Велика Вітчизняна війна” тов. Сталіна; по вивченню уставу ВЛКСМ; по вивченню нашої Батьківщини), вести спостереження за міжнародною та внутрішньою політикою партії, підвищувати загальний політичний кругозір, приймати участь у випуску комсомольської стінної газети (зауважимо, що кожен курс змушений був випускати стінгазету три рази на місяць). Окрім того, в кожній кімнаті гуртожитку щоденно працював, за завданням комсомольської організації, агітатор-читчик [3, арк.14]. Така громадська робота формувала відповідний характер майбутнього вчителя – стійкий, непохитний.

Дослідивши архівні матеріали можемо стверджувати, що керівництво педучилищ Рівненщини акцентувало свою увагу на *професійно-мовленнєвій культурі* студентів [3, арк.8]. Адже майбутній учитель був пропагандистом й агітатором комуністичних ідей, тому характер мовної поведінки та мовна культура, у цьому аспекті, забезпечували надійну опору у вираженні належності думки, у вихованні діяльного радянського патріотизму. „Постановка голосу, міміка, уміння встати, уміння сісти – усе це дуже й дуже важливо для педагога” [4, с. 42]. Відтак, готовність до оволодіння мовленнєвою культурою та, навіть, красномовством поставало одним із важливих компонентів формування особистості майбутнього вчителя. Інакше кажучи, студент педучилища, маючи чітку педагогічну установку, формувалася і як майстер живого слова, і як фахівець, що намагався оволодіти мистецтвом мовлення та виявляв готовність використовувати його в педагогічному процесі. Отже, виявлення такого рівня готовності – один із чинників, який свідчить про *професійну готовність* випускника педагогічного училища до педагогічної діяльності.

Водночас сила виховного впливу радянського педагога залежала від того, наскільки його моральні, естетичні та інші людські якості, його знання, *професійна майстерність* приваблювала вихованців, наскільки він пов'язаний був з ними духовно і як зумів наситити життя колективу змістовною, цікавою, захоплюючою і радісною діяльністю. З огляду на це слід зауважити, що в процесі навчання у педагогічному училищі готовність і інтерес до праці вчителя поглиблювався на основі здобутих спеціальних і психолого-педагогічних знань та педагогічної практики. Але на цьому формування у майбутнього вчителя педагогічної майстерності не завершувалося. Вона формувалася, творчо вдосконалювалася у процесі навчально-виховної діяльності в школі. Адже в шкільному колективі відбувалася перебудова особистості у зв'язку з зміною умов життя і праці (студент з учня перетворювався на вчителя). Цей процес потребував перебудови пізнавальної і вольової сфер, творчої адаптації до умов життя і праці радянського педагога, до завдань навчання і виховання учнів.

Умови життя та праці педагога повоєнного періоду (голод, розруха) вимагали володіння *педагогічним тактом*. Тому організація педагогічного процесу закладів Рівненщини не виключала цієї особливості. Під час проведення студентами-практикантами відкритих уроків учителі-методисти наголошували на тому, що в роботі з дітьми слід, у кожному конкретному випадкові, знаходити таку лінію поведінки, здійснювати такий підхід до учнів (це і слова, і вчинки, тон, погляд, жести, міміка), які оберігали б честь і гідність учнівського колективу, кожного окремого учня, і в той же час не принижувало честі і гідності самого педагога [4]. Адже, „... педагогічний такт, – зазначав В. О. Сухомлинський, – передбачав здатність учителя поставити себе на місце учня, бачити себе в учневі і учня в собі” [7].

Володіючи педагогічним тактом, радянський учитель організовував педагогічний процес таким чином, щоб він сприяв розквіту особистості кожної дитини, формуванню найкращих рис і властивостей характеру, всебічного розвитку, духовної і фізичної сили. Так, в основі відносин між вихователями і вихованцями в радянській школі лежав принцип соціалістичного гуманізму, який вимагав людяного, поважливого, чуйного і дбайливого ставлення до школярів.

Педагог завжди пам'ятав, що наслідки виховання залежать від змісту і характеру діяльності вихованців, від мотивів і спрямованості діяльності. Отже, потрібна була діяльність доцільна, різноманітна, творча, раціонально організована. Відтак, справжній радянський педагог вносив у свою роботу не тільки своє слово, самобутнє, особливе, а й упроваджував педагогічний досвід видатних педагогів того часу. У цьому випадку вчитель виступав у ролі *дослідника*. Адже „... вчитель, який не підходив до праці як дослідник, неминуче попадав під владу механічності, рутинності, банальності, він дерев'янів, кам'янів, опускався”, □

указував видатний німецький педагог А. Дісверг [9, с.532]. „І це дійсно так. Кожний учитель повинен розвивати в собі дух дослідництва і винахідництва, вправлятися у спостережливості, науково вивчати педагогічні явища” [8, с.530].

Вирішальне значення у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя мала *педагогічна (методична) підготовленість*, якою студенти Рівненщини мали оволодіти під час навчання у педагогічному закладі. Навчити людину виховувати можна такою ж мірою, як і навчити її будь-чого іншого. Справа тут зводилася головним чином не до таланту, а до педагогічної майстерності, до знань, умінь і навичок, якими може володіти будь-яка нормальна людина. Адже методична підготовка включала в себе ґрунтовне опанування педагогіки, історії педагогіки, методики викладання окремих дисциплін. Принципово важливо було, щоб вихователь був активно діючим організмом, спрямованим на виховну роботу. А. С. Макаренко вважав, що до педагогічної справи ми маємо підходити як до виробництва, а вихователя розглядати як „...робітника, якому віряться серйозна ділова функція” [4]. Отже велике значення займала діяльність вчителя як безпосереднього керівника цим процесом, адже важливо, щоб його вплив на учнів відповідав їх пізнавальним можливостям і характеру діяльності. Проте це лише один із факторів, які забезпечували ефективність педагогічного процесу та сприяли вдосконаленню навчально-виховних методик. Варто зазначити, що однією з основних складових цього процесу була мотивація учнів до навчання. І основна функція будь-якого вчителя повинна бути спрямована на підвищення рівня мотивації навчання дітей.

Відтак, психолого-особистісний аспект підготовки майбутнього радянського вчителя педагогічних закладів Рівненщини повоєнного періоду включав наступні напрями: суспільну спрямованість (формування наукового світогляду, комуністичну ідейність, усвідомлення громадського обов'язку, суспільну активність, загальнолюдські моральні риси та якості, ціннісні орієнтації, прагнення до удосконалення своєї професії); професійно-педагогічну спрямованість (що включала: розвиток педагогічних здібностей, любов до дітей, захопленість педагогічною працею, педагогічний такт, педагогічну уяву, методичну підготовленість, культуру мови, організаторські здібності, вимогливість до себе і до дітей, наполегливість, цілеспрямованість, комунікативність, витриманість, самооцінку та самокритичність, високу професійну працездатність, уміння вести психолого-педагогічні спостереження за дітьми).

Організаційний компонент. Організуючи процес виховання і керуючи ним, майбутній учитель мав усвідомлювати сутність виховання і основні закономірності, притаманні цьому процесу. Лише на цій основі забезпечувалася висока якість виховання, освіти і навчання. У соціалістичному суспільстві вирішення виховних завдань збігалось із процесом становлення нової людини – колективіста з комуністичною свідомістю. Виховання тут було свідомо організованим і керованим процесом. Тому майбутньому радянському педагогу вже з студентських років розвивали особливі організаторські здібності. Адже, „...вчителі нової школи потрібен був значно більше організаторський, ніж викладацький талант, він повинен був уміти зорганізувати спільну працю дітей, вести єдність у цю працю, зв'язати цю працю спільною об'єднуючою ідеєю” [9, с. 536].

Відтак урок, будучи основною формою організації навчання класно-урочної системи в школі, акумулював у собі цілі і завдання, зміст, методи навчання і виховання. Мистецтво проведення уроку багато в чому залежало від розуміння і виконання учителем соціальних і педагогічних вимог, які визначалися завданнями радянської школи, закономірностями і принципами навчання: наявністю продуманого плану проведення уроку; організаційної чіткості уроку; вибору оптимального темпу уроку; дотриманню гігієнічних вимог; підготовку та раціональне використання засобів навчання.

Важливо відмітити, що на майбутнього вчителя початкових класів покладалася відповідальні обов'язки класного керівника. Йому доручалася організація і спрямування виховного процесу класу – первинного колективу учнів. Головним, що визначало зміст організаційної роботи студентами педучилищ Рівненщини було прийняття участі у комсомольських зборах, тематичних вечорах, колективний огляд кінокартин тощо [3, арк.40]. Великого значення у формуванні організаційних якостей студентів надавали вмінно проводити політінформації, бесіди на політичні теми, лекції про міжнародне становище і т. д. [4, арк.14].

Поряд з цим, класний керівник організував і проводив різноманітну позакласну і позашкільну роботу. При цьому йому потрібні були вміння вести диспути, бесіди, збори, суботники, гурткову роботу. Зокрема, підготовкою до проведення таких форм організаційної роботи студентами педучилищ Рівненщини було прийняття участі у комсомольських зборах, тематичних вечорах, колективний огляд кінокартин тощо [3, арк.40]. Великого значення у формуванні організаційних якостей студентів надавали вмінно проводити політінформації, бесіди на політичні теми, лекції про міжнародне становище і т. д. [4, арк.14].

Отже, майбутній хороший педагог-організатор початкової радянської школи був ініціативний у праці, послідовний, точний і пунктуальний у своїх діях; завжди дбав про зміцнення внутрішньокласних зв'язків, про раціональну організацію індивідуальної діяльності учнів; усю роботу проводив плановірно й ритмічно, правильно розраховуючи час і сили; систематично вів перевірку виконання роботи; чітко обліковував результати праці; доводив розпочату справу до кінця; активно проводив виховні заходи.

Проаналізувавши структурні компоненти змісту професійно-педагогічної підготовки майбутнього спеціаліста початкової освітньої ланки школи західних областей України повоєнного періоду висновуємо, що педагогічний процес навчально-освітніх закладів мав свої закономірності, внутрішні зв'язки та специфічні поєднання напрямів навчання та виховання. Відтак, реалізація мети та завдань комуністичного виховання успішно втілювалася у формуванні особистості студента з високими моральними якостями, переконаннями та стійкою життєвою позицією, який цілком відповідав вимогам радянського суспільства.

Джерела та література

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Рівненська область / Ред. рада вид.: В.Г. Кремень (гол.) [та ін.]; Редкол. тому: Р. М. Постоловський (гол.) [та ін.]. – К.: Знання України, 2010. – 383 с.
2. Державний архів Рівненської області (далі: ДАРО). – Ф. Р – 2. – Оп. 2. – Спр.106, арк.40.
3. ДАРО – Ф. Р – 2. – Оп.4. – Спр.91, арк.8,11,13,14.
4. Макаренко А. С. Из лекции „Воспитание в семье и школе” 8 февраля 1939 г. / А. С. Макаренко // Хрестоматия по педагогике / сост. С. Н. Полянский : учеб. пособ. для учащихся педучилищ. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1972. – С. 40–42.
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін. / за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 389 с.
6. Савін М. В. Педагогіка. – К.: Вища школа. – 1980. – 309с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ: Радянська школа, 1977. – Т.3. – С. 437.
8. Ушинський К. Д. Избранные педагогические произведения / К. Д. Ушинский. – М.: Просвещение, 1968. – 558 с.
9. Ярмаченко М. Д. Педагогіка. – К.: Вища школа, 1986. – 542 с.

УДК 39:631/636(091)(477.41/42+477.82=161.2-81)"19/20"

І. Гілевич

ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ ПОЛІЩУКІВ У НАУКОВИХ СТУДІЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті на основі залучення широкого кола архівних та опублікованих матеріалів проаналізовано найважливіші тенденції та результати дослідження основних господарських занять поліщуків упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Встановлено, що у другій половині 1940-х – на початку 1970-х років важливе місце серед досліджень учених займали праці, присвячені сільськогосподарським знаряддям місцевих автохтонів. У пізніші роки спостерігається прагнення до проведення комплексних досліджень традиційного поліського хліборобства та скотарства.

Ключові слова: етнологія, Полісся України, землеробство, скотарство, польові дослідження.

In the article on the base of archives and literature materials the main trends and results of a study of main core economic classes of polishchuks during the second half of XX – beginning of XXI century are analyzed.

Keywords: Ethnology, Polissia of Ukraine, agriculture, cattle-breeding, field explorations.